

JANUSZ SYMONIDES

MIĘDZYNARODOWY TRYBUNAŁ PRAWA MORZA

Konwencja Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza z 1982 roku weszła w życie 16 listopada 1994 r. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza utworzono na podstawie tej konwencji. Oficjalnymi językami Trybunału są angielski i francuski. 18 października 1996 roku Trybunał rozpoczął swoją działalność w Hamburgu. Trybunał składa się z 21 niezawisłych sędziów wybieranych na 9 lat. Przy wykonywaniu swych funkcji członkowie Trybunału korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych. Sędziowie wybierają ze swego grona prezesa, wiceprezesa i sekretarza na 5 lat. Poczynając od pierwszego orzeczenia, wydanego w dniu 4 grudnia 1997 roku w sprawie statku „Saiga”, Trybunał Prawa Morza rozpatrywał do chwili obecnej dziesięć spraw, z których większość dotyczyła niezwłocznego zwolnienia statków i środków tymczasowych.

Konwencja Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza została otwarta do podpisu w Montego Bay na Jamajce 10 grudnia 1982 roku. Weszła ona w życie 16 listopada 1994 roku, w dwanaście miesięcy od złożenia sześćdziesiątego dokumentu ratyfikacji czy przystąpienia. Nieco wcześniej, bo 28 lipca 1994 roku, zostało przyjęte Porozumienie w sprawie implementacji części XI Konwencji, która weszła w życie 28 lipca 1996 roku. Porozumienie to wraz z częścią XI Konwencji jest interpretowane i stosowane jako jeden dokument¹. Przyjęta, w wyniku trwającej od 1973 do 1982 roku III Konferencji Prawa Morza, Konwencja całościowo reguluje status prawny obszarów morskich: wód wewnętrznych, morza terytorialnego, strefy przyległej, wyłącznej strefy ekonomicznej, szelfu kontynentalnego, wód archipelagowych i morza otwartego. Normuje korzystanie z zasobów mórz. Ustanawia zasady ochrony środowiska morskiego, prowadzenia badań naukowych, rozwoju i transferu technologii morskiej. W części XI uznaje dno mórz i oceanów poza granicami jurysdykcji narodowej (tzw. obszar) za „wspólne dziedzictwo ludzkości” oraz określa zasady rządzące jego badaniem i eksploatacją. Międzynarodowa Organizacja Dna Morskiego administruje zasobami obszaru².

¹ Polska ratyfikowała Konwencję 6 listopada 1998 roku i weszła ona w życie w stosunku do Polski wraz z Porozumieniem 13 grudnia 1998 roku. W marcu 2002 roku jej stronami było 138 państw.

² Szczegółowe omówienie III Konferencji i postanowień Konwencji [w:] J. Symonides, *Nowe prawo morza*, Warszawa 1986.

Część XV Konwencji poświęcona jest załatwianiu sporów, jakie mogą powstać w związku z jej interpretacją i stosowaniem. Artykuł 279 nakłada na strony obowiązek załatwienia sporów środkami pokojowymi zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych. Jeśli jednak nie udaje się załatwić sporu środkami pokojowymi według ich wyboru, wówczas mają one obowiązek poddania tego sporu sądowi lub trybunałowi, mającemu jurysdykcję (zgodnie z rozdziałem 2 części XV zatytułowanym: „Procedury obowiązkowe”), w których zapadają wiążące decyzje. Wśród czterech środków załatwiania sporów dotyczących interpretacji czy stosowania Konwencji, na pierwszym miejscu wymieniony jest Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza, którego organizacja, kompetencja i procedura są szczegółowo określone w jego Statucie załączonym do Konwencji (aneks VI)³.

1. UTWORZENIE MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU PRAWA MORZA

Działania mające na celu utworzenie Trybunału rozpoczęły się już w momencie przyjęcia Konwencji. Jednym z celów ustanowionej w 1982 roku Komisji przygotowawczej było m.in. przyjęcie wstępnych ustaleń dotyczących Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza. Zebrała się ona po raz pierwszy, w Kingston na Jamajce w marcu 1983 roku. Wśród ustanowionych przez nią specjalnych komisji, czwarta zajmowała się załatwianiem sporów. Jej zadaniem było przygotowanie zaleceń, dotyczących praktycznych ustaleń związanych z utworzeniem Trybunału⁴. Za podstawę swych prac komisja czwarta przyjęła opracowany przez Sekretariat dokument⁵, który nie w pełni uwzględniał specyfikę Trybunału. W wyniku prac komisji czwartej został on istotnie zmieniony.

Sprawy związane z utworzeniem i przyszłą działalnością Trybunału rozpatrywane były także na spotkaniach państw - stron Konwencji, jakie zwoływano po jej wejściu w życie. Na spotkaniu w listopadzie 1994 roku i maju 1995 rozpatrywano kwestie związane z wyborem sędziów, które powinny mieć miejsce w sześć miesięcy po wejściu w życie Konwencji. By umożliwić przystąpienie do Konwencji większej liczby państw, wybory zostały przesunięte na sierpień 1996 roku. Uzgodniono procedurę wysuwania kandydatów. W maju 1995 roku rozstrzygnięto kwestię języków. Przyjęto, podobnie jak w MTS, że oficjalnymi językami Trybunału

³Idea utworzenia specjalnego Trybunału Prawa Morza uzasadniana była argumentem, że specyfika Konwencji, zakres regulowanych kwestii prawnych wymaga powołania wyspecjalizowanego organu sądowego. Istotne znaczenie odegrały też uprzedzenia krajów rozwijających się wobec MTS oraz ich chęć uzyskania większości w składzie sędziowskim. Por. na ten temat J.S. Warioba, *Monitoring Compliance with and Enforcement of Binding Decisions of International Courts*, Max Planck Yearbook of United Nations Law, vol. 5, 2001, s. 43–44.

⁴Por. S. Rosenne, *Establishing the International Tribunal for the Law of the Sea*, American Journal of International Law 1995, nr 89, s. 806.

⁵LOS/PCN/SCN.4/WP.2.

będą angielski i francuski. Jeśli inny język zostanie użyty w postępowaniu pisemnym czy ustnym, wówczas zainteresowana strona poniesie koszty przekładów. W odróżnieniu jednak od rozwiązania przyjętego przez MTS, jeśli inny niż angielski czy francuski, ale język oficjalny Narodów Zjednoczonych zostanie wybrany przez strony sporu, wówczas tłumaczenie orzeczenia Trybunału na ten język ma miejsce bez kosztów dla stron sporu. Spotkanie państw - stron Konwencji w marcu 1996 roku uchwaliło budżet Trybunału, wynoszący 6 mln USD na pierwsze siedemnaście miesięcy jego działalności. Spotkania konsultacyjne stron Konwencji słusznie powstrzymywały się od opracowywania Regulaminu czy dokumentów określających zasady proceduralne. Ich przygotowanie pozostawiono samemu Trybunałowi⁶.

1 sierpnia 1996 roku na spotkaniu państw - stron Konwencji wybrano sędziów Trybunału. Spotkali się oni 1 października 1996 roku, na pierwszej sesji Trybunału, poświęconej sprawom organizacyjnym. Spotkaniom do momentu wyboru Prezesa Trybunału przewodniczył radca prawny ONZ, reprezentujący Sekretarza Generalnego, Hans Corell. Kilka dni później, 18 października 1996 r. w ratuszu w Hamburgu odbyło się inauguracyjne spotkanie Trybunału. Sędziowie złożyli uroczyste deklaracje i wysłuchali wystąpień Sekretarza Generalnego Boutrosa-Ghali oraz ministra spraw zagranicznych Niemiec Klaus Kinkel. Trybunał rozpoczął oficjalnie swoją działalność.

2. JURYSDYKCJA TRYBUNAŁU

Trybunał ma jurysdykcję w każdym przedłożonym mu sporze, dotyczącym interpretacji lub stosowania Konwencji o prawie morza, a także w odniesieniu do innych porozumień międzynarodowych, przyznających mu jurysdykcję. Przykładowo można wskazać umowę, dotyczącą zasobów rybnych z 1995 roku⁷, która przewiduje, że postanowienia części XV Konwencji o prawie morza będą miały zastosowanie do wszystkich sporów, dotyczących jej interpretacji czy wykonania, niezależnie od tego, czy zainteresowane państwa są lub nie stronami Konwencji z 1982 roku. Co więcej, za zgodą wszystkich stron traktatu lub konwencji będącej w mocy i dotyczącej zagadnień objętych Konwencją z Montego Bay, wszelkie

⁶ Kwestie związane z utworzeniem Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza omawia D. H. Anderson, *International Tribunal for the Law of the Sea*, [w:] *Law of the Sea: Prospects for Peaceful Settlements*, The Greenwich Forum, 1996; S. Oda, *Dispute Settlements Prospects in the Law of the Sea*, *International Comparative Law Quarterly* 1995, nr 44, s. 863 i nast.; A. E. Boyle, *Dispute Settlement and the Law of the Sea Convention*, *International Comparative Law Quarterly* 1997, nr 46, s. 37 i nast.; J. I. Charney, *The Implications of Expanding International Dispute Settlement Systems: The 1982 Convention on the Law of the Sea*, *American Journal of International Law* 1996, nr 90, s. 69 i nast.

⁷ Tekst: *International Legal Materials*, 1995, nr 34, s. 1542 i nast. Por. Także D. A. Balton, *Strengthening the Law of the Sea: The New Agreement on Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks*, *Ocean Development and International Law*, 1996, nr 27, s. 125 i nast.

sprawy dotyczące interpretacji lub stosowania takiego traktatu lub konwencji mogą być przedkładane Trybunałowi zgodnie z porozumieniem stron.

Warto odnotować, że Trybunał jest otwarty dla stron Konwencji - państw i organizacji międzynarodowych. W kwestiach dotyczących dna morskigo także dla innych podmiotów – osób prawnych i fizycznych oraz Organizacji Dna Morskigo i Przedsiębiorstwa. Przy podpisaniu ratyfikacji lub przystąpienia do Konwencji, albo w każdym późniejszym czasie, państwo, zgodnie z artykułem 287 Konwencji, może w drodze pisemnej deklaracji wybrać jeden lub więcej z następujących środków załatwiania sporów międzynarodowych: a) Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza; b) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości; c) trybunał arbitrażowy ustanowiony zgodnie z aneksem VII i d) specjalny trybunał arbitrażowy ustanowiony zgodnie z aneksem VIII dla jednej lub wielu kategorii sporów.

Deklaracja ta nie narusza obowiązku państw - stron Konwencji uznania jurysdykcji Izby Sporów Dna Morskigo Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza w zakresie i w sposób przewidziany w części XI Konwencji. Jeżeli strony sporu przyjęły tę samą procedurę załatwienia sporu, spór może być poddany tylko tej procedurze, chyba że strony postanowią inaczej. Jeżeli nie przyjęły one tej samej procedury, spór może być poddany tylko arbitrażowi zgodnie z aneksem VII, chyba że strony postanowią inaczej.

Ze 138 stron Konwencji, zgodnie z artykułem 297, tylko 29 państw złożyło deklaracje, dotyczące wyboru środków załatwiania sporów⁸. Z tego 12 z nich dało pierwszeństwo Trybunałowi Prawa Morza⁹. Dwa państwa – Gwinea-Bissau i Kuba odrzuciły jurysdykcję MTS dla jakiegokolwiek sporu. Sześć państw: Hiszpania, Holandia, Nikaragua, Norwegia, Szwecja i Wielka Brytania wybrały MTS, a Australia, Belgia, Finlandia i Włochy wybrały równocześnie, bez dania preferencji, jurysdykcję Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza i Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

O ile strony nie postanowią inaczej, Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza ma jurysdykcję także w sporach, dotyczących niezwłocznego zwolnienia statku i załogi¹⁰, przy czym wniosek o zwolnienie może być złożony jedynie przez państwo bandery statku lub w jego imieniu. Trybunał Prawa Morza może, do czasu ustanowienia trybunału arbitrażowego, o ile strony nie postanowiły inaczej albo nie dokonały wyboru innego sądu czy trybunału, zarządzić, zmienić lub uchylić środki tymczasowe w celu zabezpieczenia praw stron sporu lub dla zapobieżenia poważnej szkodzi środowisku morskemu. Należy także odnotować, że Izba Sporów Dna

⁸ Złożyły je: Algieria, Argentyna, Australia, Austria, Belgia, Wyspy Zielonego Przylądka, Chile, Chorwacja, Kuba, Egipt, Finlandia, Niemcy, Grecja, Gwinea-Bissau, Włochy, Holandia, Węgry, Nikaragua, Norwegia, Oman, Portugalia, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Tunezja, Ukraina, Wielka Brytania, Tanzania, Urugwaj. <http://www.un-org./Depts/los/settlement>, s. 2–3.

⁹ Są to: Argentyna, Austria, Wyspy Zielonego Przylądka, Chile, Chorwacja, Niemcy, Grecja, Oman, Portugalia, Tanzania, Tunezja i Urugwaj.

¹⁰ Art. 292 części XV Konwencji stanowi, iż sprawa zwolnienia może być przedłożona sądowi lub trybunałowi uzgodnionemu przez strony lub w braku takiego uzgodnienia w ciągu 10 dni od zatrzymania, sądowi lub trybunałowi zaakceptowanemu przez państwo zatrzymujące, zgodnie z artykułem 287, albo Międzynarodowemu Trybunałowi Prawa Morza, chyba że strony postanowią inaczej.

Morskiego Trybunału Prawa Morza jest kompetentna do wydawania opinii doradczych, związanych z działalnością Organizacji Dna Morskiego. Trybunał może też wydawać opinie doradcze w kwestiach przekazanych mu na podstawie umów międzynarodowych, odnoszących się do celów Konwencji z 1982 roku.

3. SKŁAD TRYBUNAŁU

Trybunał składa się z 21 niezawisłych sędziów wybranych spośród osób cieszących się najwyższą opinią ze względu na swój nieposzlakowany charakter i prawość oraz uznany autorytet w dziedzinie prawa morza. Ich wybór powinien być przeprowadzony tak, by zapewnić reprezentację głównych systemów prawnych świata i sprawiedliwy podział geograficzny¹¹. W Trybunale nie mogą zasiadać dwie osoby, posiadające obywatelstwo tego samego państwa¹². Nie może być mniej niż trzech członków z każdej grupy geograficznej określonej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych. Przy czym przyjęto następujące zasady reprezentacji poszczególnych regionów: Afryka i Azja po 5, Ameryka Łacińska i Karaiby oraz Europa Zachodnia i inni po 4, natomiast Europa Wschodnia – 3.

Sędziowie wybierani są na 9 lat i mają prawo reelekcji. Wybory przeprowadza się na spotkaniach stron Konwencji spośród kandydatów przedstawianych przez państwa - strony. Do Trybunału zostają wybrane te osoby spośród kandydatów, które otrzymują największą liczbę głosów oraz większość 2/3 głosów obecnych i głosujących. Obowiązuje zasada rotacji, co oznacza, że co trzy lata wybiera się siedmiu członków. Dla jej rozpoczęcia, w wyniku losowania przeprowadzonego przez Sekretarza Generalnego bezpośrednio po przeprowadzeniu pierwszych wyborów, została ustalona liczba członków, których kadencja wygasa odpowiednio po dziewięciu, sześciu i trzech latach.

W celu zapewnienia bezstronności i niezależności sędziów Statut wymaga, by żaden z członków Trybunału nie pełnił jakiegokolwiek funkcji politycznej i administracyjnej albo był czynnie związany lub finansowo zainteresowany w jakiegokolwiek działalności przedsiębiorstwa, zajmującego się badaniem czy eksploatacją zasobów morza czy dna morskiego albo był innym użytkownikiem morza lub dna morskiego. Sędzia nie może też występować w żadnej sprawie jako agent, radca lub adwokat. W dotychczasowej praktyce Trybunału prowadzenie działalności dydaktycznej i naukowej oraz zatrudnienie na stanowisku profesora nie jest uważane za naruszenie Statutu, natomiast sprawowanie funkcji kierowniczych,

¹¹Sprawy związane ze składem sędziowskim, członkostwem, mianowaniem i wyborami są regulowane przez art. 2, 3, 4 i 5 Aneksu VI do Konwencji o prawie morza oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza.

¹²Na marginesie można zauważyć, że tłumaczenie zamieszczone w wyborze dokumentów A. Przyborowskiej- Klimczak, Lublin 2001, s. 483, jest błędne. Stwierdza bowiem odwrotnie, iż w Trybunale może zasiadać nie więcej niż dwóch obywateli tego samego państwa.

jak np. kierowanie instytutem, budzi wątpliwości w kontekście zakazu sprawowania funkcji administracyjnych.

Przy wykonywaniu swych funkcji członkowie Trybunału korzystają z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych, a przed objęciem swych obowiązków składają przyrzeczenie, że będą sprawowali swe funkcje bezstronnie i sumiennie. Sędziowie wybierają ze swego grona prezesa, wiceprezesa i sekretarza na pięć lat. Prezes kieruje pracami Trybunału i nadzoruje administrację oraz reprezentuje go w stosunkach z państwami i innymi podmiotami. Przewodniczy też wszystkim posiedzeniom. Wiceprezes zastępuje prezesa w razie wakatu na tym stanowisku lub niemożności wykonywania przez niego funkcji. W wyniku pierwszych wyborów do Trybunału przez spotkanie państw - stron Konwencji oraz wyboru prezesa i wiceprezesa skład Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza, wymieniony według precedencji, był następujący:

Prezes: Thomas A. Mensah (Ghana), wiceprezes: Rudiger Wolfrum (Niemcy), sędziowie: Lihai Zhao (Chiny), Hugo Caminos (Argentyna), Vincente Marotta Rangel (Brazylia), Aleksander Jankow (Bułgaria), Soji Yamamoto (Japonia), Anatolij Lazarewicz Kolodkin (Rosja), Choon-Ho Park (Rep. Korei), Paul Bamela Engo (Kamerun), L. Dolliver M. Nelson (Grenada), P. Chandrasekhara Rao (Indie), Joseph Atel (Liban), David Anderson (Wielka Brytania), Budislaw Vukas (Chorwacja), Joseph Sinde Warioba (Tanzania), Edward Arthur Laing (Belize), Tulio Treves (Włochy), Mohamed Mouldi Marsit (Tunezja), Gundmundur Eiriksson (Islandia), Tafsir Malick Ndiaye (Senegal).

Na sekretarza Trybunału został wybrany Gritakumar E. Chitty (Sri Lanka)¹³. W kolejnych wyborach z reguły dotychczasowi sędziowie byli ponownie wybierani i zmiany są niewielkie. I tak obecnie prezesem jest P. Chandrasekhara Rao, a wiceprezesem L. Dolliver M. Nelson. Nowym sekretarzem został dotychczasowy zastępca sekretarza Phillippe Guatier (Belgia). Zmiany w składzie powstały z uwagi na wakaty, spowodowane śmiercią dwóch sędziów: Lihao Zhao (na jego miejsce wybrano Gungijian Xu) oraz Edwarda Arthura Lainga (miejsce to uzyskał Lennox Fitzroy Ballah z Trynidadu i Tobago). Dwie inne zmiany dotyczą zastąpienia w grupie afrykańskiej Josepha Sinde Warioby przez Jose Luisa Jesusa (Wyspy Zielonego Przylądka) oraz Gudmundura Eirikssona w grupie Europa Zachodnia przez Jean-Pierre'a Cota (Francja). Należy odnotować, że sędziowie są z reguły uczestnikami III Konferencji Prawa Morza i tym samym współautorami Konwencji prawa morza. Po wyborze 19 kwietnia 2002 roku sędziego francuskiego na XII spotkaniu konsultacyjnym państw - stron Konwencji, wszyscy stali członkowie Rady Bezpieczeństwa, będący stronami Konwencji, posiadają swych sędziów¹⁴.

Jeśli w Trybunale nie ma sędziów stron sporu lub jedna z nich nie ma sędziego swego obywatelstwa, to mogą one wybrać sędziów *ad hoc*. Powinni oni spełniać wszystkie warunki odnoszące się do sędziów, sformułowane w Statucie. Sędziowie *ad hoc* uczestniczą w sprawie na warunkach całkowitej równości z innymi

¹³International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, n° 6, 5 May 1997, s. 8.

¹⁴United Nations, Official Journal, N° 2002/76, United Nations Convention on the Law of the Sea, Meeting of States Parties, Twelfth Meeting, s. 16-18.

sędziami¹⁵. Dotychczas w dziesięciu rozpatrywanych sprawach sędziów *ad hoc* mianowały: Australia i Nowa Zelandia (Ivan Shearer, Australia) w sprawach przeciwko Japonii; Chile w sprawie ze Wspólnotą Europejską (Francisco Orrego Vicuña), w sprawie Belize przeciwko Francji ta mianowała Jean-Pierre'a Cota; w sprawie fabryki MOX Irlandia przeciwko Wielkiej Brytanii, Irlandia mianowała Alberto Szekely z Meksyku¹⁶.

4. ORGANIZACJA TRYBUNAŁU

Trybunał odbywa każdego roku dwie sesje, na których poza rozpatrywaniem przedłożonych spraw, zajmuje się także przygotowaniem propozycji budżetowych, raportu rocznego dla spotkania stron Konwencji, rozważeniem spraw proceduralnych i organizacyjnych. Dotychczas odbyło się trzynaście sesji. Pierwsza z nich od 1 do 31 października 1996 roku, a trzynasta – od 4 do 15 marca 2002 roku. Kolejna czternasta sesja odbędzie się jesienią 2002 roku.

Zgodnie z częścią XI Konwencji oraz artykułem 14 Statutu, Trybunał utworzył Izbę Sporów Dna Morskiego, która posiada jurysdykcję w sprawach związanych z działalnością w Międzynarodowym Obszarze¹⁷. Izba złożona jest z 11 sędziów wybieranych na trzy lata, zapewniających reprezentacje głównych systemów prawnych świata i sprawiedliwy podział geograficzny¹⁸. Quorum dla jej utworzenia wynosi 7 sędziów. Izba Sporów Dna Morskiego na wniosek jakiegokolwiek ze stron sporu, w stosunku do którego ma ona jurysdykcję, może utworzyć izbę *ad hoc*, składającą się z trzech członków.

Zgodnie z artykułem 15 Statutu Trybunału tworzy on co roku izbę złożoną z pięciu sędziów i dwóch zastępców, którzy mogą rozpoznawać i rozstrzygać, na wniosek stron, w postępowaniu uproszczonym. Izba może też zarządzać środki tymczasowe, jeśli Trybunał nie ma sesji lub gdy wystarczająca liczba członków niezbędnych dla uzyskania quorum nie jest osiągalna. Izba uproszczonego postępowania wybierana jest co roku. Prezes i wiceprezes Trybunału są z urzędu członkami Izby, a prezes Trybunału jest równocześnie jej prezesem¹⁹.

¹⁵ Jeśli idzie o precedencję, to poprzedzają ich sędziowie Trybunału. Między sędziami *ad hoc* o precedencji decyduje wiek.

¹⁶ Podane za <http://www.itlos.org/general>, s. 1.

¹⁷ Lista sporów podlegających jurysdykcji Izby Sporów Dna Morskiego zawarta w artykule 186 Konwencji, obejmuje spory między państwami - stronami; między stronami kontraktów, a więc państwami - stronami, organizacją lub przedsiębiorstwem, przedsiębiorstwami państwowymi, osobami fizycznymi lub prawnymi; spory między organizacją a przyszłymi kontrahentami; inne spory, dla których przewidziana została jurysdykcja Izby.

¹⁸ Do 30 września 2002 roku skład Izby Sporów Dna Morskiego jest następujący: prezes Treves, sędziowie Caminos, Rangel, Yamamoto, Kolodkin, Park, Engo, Vukas, Wolfrum, Marsit, Xu. Pracami Izby kieruje prezes.

¹⁹ W 2002 roku Izba uproszczonego postępowania była złożona z prezesa Rao oraz sędziów Nelsona, Vukasa, Trevesa, Jesusa i dwóch zastępców Caminosa i Akła. Podane za http://www.itlos.org/general_information, s. 2.

Statut Trybunału przewiduje także możliwość tworzenia innych izb składających się z trzech lub więcej sędziów, uznanych za niezbędne do rozpoznawania poszczególnych kategorii sporów. Zgodnie z tym postanowieniem zostały utworzone, złożone z siedmiu sędziów, dwie izby: izba dla sporów dotyczących rybołówstwa oraz izba dla sporów dotyczących środowiska morskiego. Mogą one, na wniosek stron, rozpatrywać sprawy, dotyczące konserwacji i ochrony żywych zasobów morskich oraz dotyczące ochrony i zachowania środowiska morskiego.

W sprawach niezwiązanych z konkretnymi przypadkami Trybunał powołał do życia pięć komitetów, których skład odnawiany jest co roku. Są to: Komitet Regulaminu i Praktyki Sądowej (przygotowujący i proponujący modyfikacje dotyczące procedury); Komitet Budżetu i Finansów (zajmujący się przygotowaniem budżetu i kwestiami finansowymi na podstawie propozycji sekretarza); Komitet Personelu i Administracji (przygotowuje rekomendacje dotyczące administracji i urzędników sekretariatu); Komitet Biblioteki i Publikacji (decydujący w sprawach organizacji i funkcjonowania biblioteki oraz przygotowujący zalecenia dotyczące publikacji); Komitet Budynków i Systemów Elektronicznych (zajmujący się funkcjonowaniem i wyposażeniem pomieszczeń).

5. ZASADY POSTĘPOWANIA

Kwestie związane z postępowaniem przed Trybunałem uregulowane są w części XV Konwencji o prawie morza, w Statucie Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza (aneks VI) oraz w Regulaminie Trybunału²⁰, instrukcji dotyczącej przygotowania i przedstawiania spraw przed Trybunałem²¹, a także rezolucji ustalającej wewnętrzną praktykę sądową²².

Postępowanie składa się z dwóch części: pisemnej i ustnej. Pierwsza obejmuje przedkładanie memoriałów, kontrmemoriałów i, jeśli Trybunał tak zadecyduje, także odpowiedzi i replik, jak również innych dokumentów. Postępowanie ustne składa się z przesłuchania przedstawicieli stron, doradców, adwokatów, świadków i ekspertów. Wszystkie pisma do Trybunału kierowane są do sekretarza, natomiast pisma stron – do ich przedstawicieli.

Jeśli postępowanie rozpoczyna się od wniesienia sprawy poprzez wniosek, winien on wskazywać stronę, przeciwko której jest ono skierowane oraz określać przedmiot sporu. Powinien także przedstawiać, na ile jest to możliwe, podstawę prawną kompetencji Trybunału do rozpatrzenia tej sprawy. Oryginał wniosku (aplikacji) powinien być podpisany przez przedstawiciela strony lub przedstawiciela dyplomatycznego tej strony w państwie siedziby Trybunału.

²⁰Dok. ITLOS/8, *Rules of the Tribunal*, przyjęty 28 października 1997 roku, zmieniony 15 marca i 21 września 2001 roku.

²¹Dok. ITLOS/9, *Guidelines Concerning the Preparation and Presentation of Cases before the Tribunal*, wydana 28 października 1997 roku.

²²Dok. ITLOS/10, *Internal Judicial Practice*, przyjęta 31 października 1997 roku.

Jeśli postępowanie rozpoczyna się w drodze specjalnego porozumienia stron (notyfikacji), powinno ono, jeżeli nie wynika to w sposób oczywisty z porozumienia, wskazywać przedmiot oraz strony sporu²³. Po rozpoczęciu postępowania strony są reprezentowane przez przedstawicieli, których nazwiska powinny być niezwłocznie podane Trybunałowi. Powinni oni mieć adres w jego siedzibie.

Po zamknięciu postępowania pisemnego, a przed rozpoczęciem przesłuchań, sędziowie spotykają się na zamkniętym posiedzeniu w celu wymiany poglądów, dotyczących przedstawianych materiałów i dokumentów procesowych, oraz określonego dalszego postępowania²⁴. Trybunał ustala też datę rozpoczęcia postępowania ustnego.

Przesłuchania, zgodnie z artykułem 26 paragrafem 2 Statutu, są publiczne, chyba że Trybunał zadecyduje inaczej lub strony zażądają rozprawy niejawnej. Taka decyzja czy żądanie może dotyczyć całości lub części postępowania. Trybunał określa kolejność wystąpienia stron, sposób przedstawienia dowodów oraz przesłuchiwanie świadków i ekspertów, a także liczbę doradców i adwokatów stron, jacy wystąpią w postępowaniu ustnym. Trybunał może przed i w czasie rozprawy ustnej wskazać punkty czy kwestie wymagające specjalnego ustosunkowania się stron, a także zadać pytania przedstawicielom, doradcom i adwokatom oraz prosić o wyjaśnienia. Przed rozpoczęciem postępowania ustnego każda ze stron powinna przedstawić sekretarzowi informacje dotyczące jakiegokolwiek dowodu, który zamierza przedstawić, jak też świadków i ekspertów, których zamierza powołać. W każdym momencie Trybunał może wezwać strony do przedstawienia dowodu czy wyjaśnienia, jakie uzna za niezbędne dla wyjaśnienia jakiegokolwiek aspektu rozpatrywanej sprawy. Świadkowie i eksperci składają uroczystą deklarację, że będą mówili całą prawdę i tylko prawdę²⁵. Wystąpienia składane są w jednym z języków oficjalnych Trybunału i tłumaczone na drugi. W wypadku użycia innego języka zapewnienie przekładu na jeden z oficjalnych języków należy do zainteresowanej strony.

Rezolucja dotycząca wewnętrznej praktyki sądowej określa wewnętrzną procedurę i sposób przygotowania orzeczenia. Stanowi ona, że po zakończeniu postępowania pisemnego, każdy sędzia w ciągu pięciu tygodni powinien przygotować krótką notę wskazującą zasadnicze kwestie, jakie wynikają z przedstawionych dokumentów oraz punkty, które powinny być wyjaśnione w postępowaniu ustnym. Na ich podstawie prezes Trybunału opracowuje roboczy dokument, obejmujący przedstawienie faktów i zasadniczych elementów sformułowanych przez strony w postępowaniu pisemnym, a także pytania, jakie powinny być kierowane do strony oraz kwestie, jakie, jego zdaniem, powinny być przedyskutowane i zdecydowane przez Trybunał.

Po zakończeniu postępowania ustnego sędziowie w ciągu czterech dni roboczych powinni przedstawić na piśmie swoje wstępne opinie. We wstępnych

²³ Art. 55 Regulaminu Trybunału.

²⁴ Art. 68 Regulaminu Trybunału.

²⁵ Artykuł 79 Regulaminu. Ekspersi w swojej deklaracji dodają, że ich oświadczenie będzie zgodne z ich „szczerym przekonaniem”.

rozważaniach po zakończeniu postępowania ustnego, Trybunał ustala, jakie kwestie powinny być rozstrzygnięte i wysłuchuje opinii sędziów. W czasie dyskusji sędziowie zabierają głos wedle kolejności zgłoszeń. Tak szybko, jak to jest możliwe, Trybunał powołuje Komitet Redakcyjny złożony z pięciu sędziów, należących do stanowiska większości i wybieranych absolutną większością głosów. Prezes Trybunału wchodzi *ex officio* do Komitetu Redakcyjnego, chyba że nie podziela opinii większości. W takim wypadku zastępuje go wiceprezes, o ile należy do większości. Jeśli nie, to w takiej sytuacji najstarszy z sędziów wybranych do Komitetu działa jako przewodniczący.

Komitet Redakcyjny przygotowuje pisemny projekt orzeczenia w ciągu trzech tygodni. Jest on przedstawiony wszystkim sędziom uczestniczącym w sprawie, którzy mogą zgłosić uwagi. Komitet decyduje, czy należy przygotować drugi projekt orzeczenia. Dyskusje dotyczące projektu orzeczenia powinny mieć miejsce nie później niż w trzy miesiące od zakończenia postępowania ustnego. Projekt orzeczenia jest rozpatrywany w pierwszym czytaniu, a sędziowie, którzy proponują jego modyfikację, mogą przedstawiać propozycje zmian na piśmie. Zrewidowany projekt jest przedstawiany przez Komitet Redakcyjny i rozważany w drugim czytaniu. Opinie odrębne i indywidualne mogą być przedstawiane w terminie ustalonym przez Trybunał. Po zakończeniu drugiego czytania projektu orzeczenia następuje przyjęcie go poprzez głosowanie. Każdy z sędziów może głosować za lub przeciw w kolejności odwrotnej do starszeństwa sędziów²⁶.

6. SPRAWY ROZPATRYWANE PRZEZ MIĘDZYNARODOWY TRYBUNAŁ PRAWA MORZA

Poczynając od pierwszego orzeczenia wydanego 4 grudnia 1997 roku w sprawie statku „Saiga”, Trybunał Prawa Morza rozpatrywał do chwili obecnej dziesięć spraw, z których większość dotyczyła niezwłocznego zwolnienia statków i środków tymczasowych.

Pierwsza ze spraw dotycząca statku „Saiga”²⁷ związana była z zaarrestowaniem przez władze Gwiney 28 października 1997 roku tankowca zaopatrującego w olej napędowy statki połowiąjące u wybrzeży zachodniej Afryki. Saint Vincent i Grenadyny, państwo bandery statku, wniosło sprawę do Trybunału o niezwłoczne zwolnienie statku po złożeniu odpowiedniego depozytu. W wydanym 4 grudnia 1997 roku orzeczeniu Trybunał większością głosów (12 do 9) nakazał zwolnienie

²⁶ Sędzia nieobecny z uwagi na chorobę czy inną okolicznościową przyczynę może uczestniczyć w głosowaniu, o ile Trybunał uzna, że uczestniczył on w przesłuchaniach i dyskusjach w stopniu umożliwiającym mu zajęcie stanowiska we wszystkich kwestiach dotyczących faktów i prawa. Art. 9 rezolucji dotyczącej wewnętrznej praktyki Trybunału.

²⁷ International Tribunal for the Law of the Sea, Year 1997, 4 December 1997, Saint Vincent and Grenadines v Guinea, Judgement.

statku oraz zatrzymanego kapitana i załogi. Orzeczenie zostało wykonane przez Gwineę.

Trybunał rozpatrzył także sprawę zastosowania środków tymczasowych. W decyzji z 11 marca 1998 roku jednogłośnie nakazał Gwinei powstrzymanie się od podejmowania czy wykonywania środków jurysdykcyjnych czy administracyjnych przeciwko statkowi, jej kapitanowi czy innym członkom załogi, właścicielom czy armatorom w związku z incydentami, które doprowadziły do zaarrestowania i zatrzymania statku 28 października 1997 roku oraz postawieniem w stan oskarżenia i skazaniem jego kapitana²⁸.

Zgodnie z porozumieniem zawartym 20 lutego 1998 roku Saint Vincent i Grenadyny oraz Gwinea, obok wymienionych już środków tymczasowych, przedstawiły też Trybunałowi do rozpatrzenia merytoryczne aspekty ich sporu dotyczącego interpretacji i stosowania Konwencji o prawie morza²⁹. Trybunał przyjął sprawę, która została zarejestrowana jako sprawa N° 2. Strony podniosły cały szereg kwestii, związanych z statusem prawnym 200-milowej, wyłącznej strefy ekonomicznej oraz działaniami, jakie może w niej prowadzić państwo członkowskie. Saint Vincent i Grenadyny dowodziły, że zaopatrywanie w paliwo innych statków w wyłącznej strefie ekonomicznej jest elementem wolności żeglugi w strefie.

Do rozstrzygnięcia przedstawiono kwestię, w jakim zakresie państwo nadbrzeżne może regulować czy kontrolować zaopatrywanie w paliwo (bunkrowanie) w swej strefie ekonomicznej. Gwinea dowodziła, że zaopatrywanie w paliwo statków rybackich nie jest elementem wolności żeglugi. Saint Vincent i Grenadyny podkreślały dalej, że „Saiga”, dokonując zaopatrywania w olej napędowy statków rybackich, nigdy nie wpłynęła na morze terytorialne Gwinei. Zatem do rozstrzygnięcia pozostawało pytanie, czy państwo nadbrzeżne ma prawo rozciągania swego ustawodawstwa celnego na wyłączną strefę ekonomiczną. Wprawdzie państwo ma prawo ustanowić 24-milową strefę przyległą, m.in. dla ochrony swych interesów celnych, ale, zdaniem Saint Vincent i Grenadyn, Gwinea nigdy nie ustanowiła strefy przyległej. Ta z kolei utrzymywała, że strefa taka została ustanowiona na mocy artykułu 13 jej Kodeksu Morskiego. Areszt statku miał miejsce poza granicami strefy ekonomicznej Gwinei, która twierdziła, iż nastąpił on w wyniku zastosowania prawa pościgu. Natomiast Saint Vincent i Grenadyny podkreślały, iż nie było pościgu, a zatem warunki wymienione w art. 111 Konwencji nie zostały spełnione. Co więcej, ich zdaniem Gwinea użyła nadmiernej i nieuzasadnionej siły przy zatrzymaniu i aresztowaniu tego statku³⁰.

²⁸ Kapitan statku został oskarżony o pogwałcenie ustaw celnych Gwinei i skazany przez sąd Gwinei na grzywnę 15 mln USD oraz na karę sześciu miesięcy więzienia z zawieszeniem. Orzeczono także konfiskatę statku. Decyzja Trybunału w sprawie środków tymczasowych nakazywała Gwinei powstrzymanie się od wprowadzenia w życie jego orzeczenia.

²⁹ International Tribunal to the Law of the Sea, Press Release 13, 28 February 1998; Press Release 23 i Press Release/Add. 1, 1 July 1999.

³⁰ W czasie zatrzymania i aresztowania statku „Saiga” dwóch członków załogi zostało rannych. Łódź patrolowa użyła ostrej amunicji bez jakiegokolwiek sygnału czy ostrzeżenia. Po wejściu na pokład bez oporu funkcjonariusze gwinejscy strzelali bez jakiejkolwiek przyczyny i użyli broni do zatrzymania silnika. W efekcie istotne szkody zostały wyrządzone statkowi i jego wyposażeniu, m.in. radiowemu.

W orzeczeniu z 1 lipca 1999 roku Trybunał jednomyślnie odrzucił zastrzeżenia Gwinei i uznał swoją kompetencję do rozpatrzenia sporu. Większością (18 głosów do 2)³¹ stwierdził, iż Gwinea, aresztując „Saigę” i zatrzymując jej załogę, stawiając przed sądem i skazując kapitana oraz konfiskując statek i ładunek, naruszyła prawa Saint Vincent i Grenadyn przewidziane w Konwencji. Dalej Trybunał uznał, że nie zostały spełnione warunki legalności pościgu przez Gwineę. Pościg został przerwany, a żadne z praw Gwinei przewidziane w Konwencji nie zostało naruszone, zatem nie istniała podstawa prawna do wykonywania pościgu przez funkcjonariuszy gwinejskich. Użycie siły przy aresztowaniu statku było nadmierne i stworzyło zagrożenie dla życia ludzkiego przed i w czasie wejścia na pokład, co spowodowało jego uszkodzenie i zranienie dwóch członków załogi. Zgodnie z uznaną zasadą prawa międzynarodowego, Trybunał stwierdził też, że państwo ponoszące szkodę w rezultacie bezprawnego działania ma tytuł do uzyskania odszkodowania od sprawcy szkód. Przyznał więc dla Saint Vincent i Grenadyn odszkodowanie w wysokości 2.123.357 USD wraz z odsetkami.

Kolejna trzecia i czwarta sprawa dotyczyły zarządzenia środków tymczasowych, dotyczących południowego błękitno-płetwowego tuńczyka (Nowa Zelandia przeciwko Japonii i Australia przeciwko Japonii)³². Rządy Australii i Nowej Zelandii zdecydowały się poddać spór z Japonią procedurze arbitrażowej przewidzianej w aneksie VII Konwencji o prawie morza i zwróciły się do Trybunału o zastosowanie środków tymczasowych do czasu ustanowienia trybunału arbitrażowego, zgodnie z paragrafem 5 artykułu 290 Konwencji. Zwróciły się one 30 lipca 1999 roku do Trybunału z żądaniem zarządzenia niezwłocznego przerwania rozpoczętych przez Japonię w czerwcu 1999 roku³³ eksperymentalnych połowów południowego błękitno-płetwowego tuńczyka. Japonia przedstawiła swoje stanowisko 9 sierpnia 1999 roku, zwracając się do Trybunału o odrzucenie środków tymczasowych, proponowanych przez Australię i Nową Zelandię.

Trybunał odnotował, że między stronami nie ma różnicy zdań co do tego, iż zasoby błękitno-płetwowego tuńczyka zostały poważnie przetrzebione. Nie ma też wątpliwości z punktu widzenia naukowego co do konieczności podjęcia środków, mających na celu ich ochronę i konserwację. Zgodnie z decyzją z 27 sierpnia Trybunał uznał, że strony powinny działać ze szczególną ostrożnością i uwagą oraz zapewnić zastosowanie efektywnych środków konserwacji zasobów błękitno-płetwowego tuńczyka. W tym celu zarządził m. in. podjęcie przez strony niezwłocznych negocjacji w celu osiągnięcia porozumienia co do środków konserwacji i gospodarki tuńczykiem. Strony powinny ograniczyć swe połowy do wysokości różnych limitów – odpowiednio 5.265 ton (Australia), 6.065 (Japonia) i 420 (Nowa Zelandia). Strony powinny powstrzymać się od prowadzenia eksperymentalnych połowów.

³¹ Dwóch sędziów afrykańskich, Warioba i Ndiaye, nie zgodziło się ze zdaniem większości.

³² International Tribunal for the Law of the Sea, Year 1998, Proceedings and Judgement, List of Cases N° 3 and 4, Southern Bluefin Tuna cases (Provisional Measures, Australia and New Zealand v. Japan), także International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release 28, 27 August 1999.

³³ International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, nr 24.

W roku 2000 Trybunał rozpatrzył dwie kolejne sprawy. W orzeczeniu w sprawie „Camouco” (Panama przeciwko Francji), wydanym 7 lutego 2000 roku³⁴, Trybunał nakazał bezwzględnie zwolnienie statku i jego kapitana po złożeniu finansowego zabezpieczenia w wysokości 8 mln FF. Statek rybacki „Camouco”, pływający pod flagą panamską, został zaaresztowany we wrześniu 1999 roku przez francuską fregatę pod zarzutem bezprawnego poławiania w wyłącznej strefie ekonomicznej wysp Crozet (francuskie południowe i antarktyczne terytoria). Statek wraz z hiszpańskim kapitanem i załogą został przez władze francuskie odprowadzony do wyspy Reunion. Panama zwróciła się do Trybunału o wydanie decyzji o niezwłocznym zwolnieniu statku i jego kapitana³⁵. Francja zażądała od Trybunału odrzucenia roszczenia panamskiego i uznania braku kompetencji do jego rozpatrzenia. Dodatkowo Francja zwróciła się z roszczeniem, by w wypadku decyzji Trybunału o zwolnieniu „Camouco” za złożeniem kaucji, ta nie była mniejsza niż 20 mln FF.

Trybunał większością głosów (19 do 2) nakazał zwolnienie statku, określił też (15 głosami przeciwko 6) wysokość kaucji lub zabezpieczenia finansowego. Wskazał również na elementy niezbędne do określenia wysokości kaucji, takie jak charakter zarzucanych przestępstw, grzywny przewidziane w ustawodawstwie zatrzymującego państwa, wartość statku i ładunku, jak też wysokość kaucji nałożonej przez zatrzymujące państwo i jego formę. Biorąc to wszystko pod uwagę, Trybunał określił wysokość zabezpieczenia na 8 mln, a więc znacznie poniżej 20 mln FF żądanych przez Francję.

W sprawie N° 6 „Monte Confurco” (Seszele przeciwko Francji)³⁶, Trybunał rozpatrywał żądanie Seszeli uwolnienia zatrzymanego przez Francję statku. Statek rybacki „Monte Confurco” był zarejestrowany w Republice Seszele i licencjonowany przez nią do połowów ryb w wodach międzynarodowych. Statek został zatrzymany przez fregatę francuską pod zarzutem prowadzenia nielegalnych połowów i niepowiadomienia o swojej obecności w wyłącznej strefie ekonomicznej Wysp Kergulena. Seszele zwróciły się do Trybunału o podjęcie decyzji o niezwłocznym uwolnieniu statku „Monte Confurco” i jego kapitana. Francja ze swej strony zażądała, by Trybunał uznał kaucję ustanowioną przez kompetentne władze francuskie za uzasadnioną, a roszczenie za nieuzasadnione. W orzeczeniu z 18 grudnia 2000 roku Trybunał nakazał niezwłoczne zwolnienie statku i jego kapitana po przedstawieniu przez Seszele zabezpieczenia finansowego w wysokości 18 mln FF. Kaucja w wysokości 56,4 mln FF ustalona przez sąd w Reunion została uznana za zbyt wysoką.

³⁴ International Tribunal for the Law of the Sea, Year 2000, Proceedings and Judgements, Case N° 5 „Camouco” case (Application for Prompt Release), Panama vs. France. Także International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, N° 35, Tribunal delivers judgement in the „Camouco” case, 7 February 2000.

³⁵ Załoga, z wyjątkiem kilku członków niezbędnych do utrzymania statku, została wcześniej zwolniona.

³⁶ International Tribunal for the Law of the Sea, Year 2000, Proceedings and Judgements, Case N° 6, „Monte Confurco” Case (Seychelle vs. France). Także International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, N° 42, Tribunal delivers judgement in the „Monte Confurco” case (Seychelle vs. France).

Sprawa N° 7, dotycząca konserwacji zasobów ryby mieczowej pomiędzy Chile a Wspólnotą Europejską, została wszczęta w grudniu 2000 roku³⁷. Zgodnie z życzeniem stron Trybunał, decyzją z 20 grudnia, ustanowił specjalną Izbę w składzie: prezes Chandrasekhara Rao oraz sędziowie Caminos, Jankow i Wolfrum i sędzia *ad hoc* Orrego Vicuña³⁸. Przedmiotem sporu były środki konserwacji i zrównoważonej eksploatacji zasobów ryby mieczowej w południowo-wschodnim Pacyfiku. Chile oskarżyło Wspólnotę Europejską o pogwałcenie Konwencji o prawie morza. Unia zarzuciła Chile pogwałcenie międzynarodowego prawa handlowego i ze swej strony rozpoczęła odrębne postępowanie w tej sprawie przed Światową Organizacją Handlu³⁹. Sformułowała także zarzut o naruszeniu zakazu rozciągania na morze otwarte jurysdykcji narodowej. Listem z 9 marca 2001 roku strony poinformowały prezesa specjalnej Izby, że osiągnęły wstępne porozumienie dotyczące sporu i zażądały zawieszenia postępowania. W liście tym każda ze stron zarezerwowała sobie prawo wznowienia postępowania w każdym czasie oraz wyraziła wdzięczność Trybunałowi za jego wkład i pomoc w rozstrzygnięciu tego sporu.

W roku 2001 Trybunał rozpatrywał trzy sprawy. W orzeczeniu z 20 kwietnia 2001 roku w sprawie „Grand Prince” pomiędzy Belize a Francją⁴⁰ Trybunał uznał, iż, zgodnie z artykułem 292 Konwencji, nie posiada kompetencji do jej rozpatrzenia. Statek rybacki „Grand Prince” został zaarrestowany przez władze francuskie w wyłącznej strefie ekonomicznej Wysp Kergulemy na francuskich południowych i antarktycznych terytoriach 26 grudnia 2000 roku, pod zarzutem prowadzenia nielegalnych połowów. W momencie zatrzymania, statek wywieszał flagę Belize. Sąd pierwszej instancji w Reunion 12 stycznia 2001 roku utrzymał areszt statku, konfiskatę złowionych ryb i wyposażenia oraz ustanowił kaucję w wysokości 11.400.000 FF. Sąd karny w Reunion nakazał konfiskatę statku. Belize przedłożyło Trybunałowi sprawę niezwłocznego zwolnienia statku zgodnie z artykułem 292 Konwencji o prawie morza. Trybunał, większością 12 głosów przeciwko 9, stwierdził, iż dowody przedstawione przez wnioskodawcę nie pozwalają stwierdzić, że Belize było państwem bandery w momencie składania wniosku. Zgodnie z paragrafem 2 artykułu 292 Konwencji „wniosek o zwolnienie może być złożony jedynie przez państwo bandery statku lub w jego imieniu”.

Dziewiątą sprawą, rozpatrywaną przez Trybunał, była sprawa „Chaisiri Reefer 2”, wniesiona 3 lipca 2001 roku przez Panamę przeciwko Jemenowi o niezwłoczne zwolnienie statku „Chaisiri Reefer 2”, jego załogi i ładunku⁴¹. Statek został

³⁷International Tribunal for the Law of the Sea, Year 2000, Proceedings and Judgements, Case N° 7, Order 2000/3, December 20, 2000.

³⁸International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, n° 45, Case on Conservation of Swordfish Stocks between Chile and the European Community in the South-Eastern Pacific Ocean.

³⁹A Global Agenda, Issues before the 56th General Assembly of the United Nations. A Publication of the United Nations, Lanham, New York, Oxford 2002, s. 293.

⁴⁰International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, n° 48, Tribunal delivers judgement in the “Grand Prince” case. (Belize vs. France). Tribunal finds it has no jurisdiction.

⁴¹International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, n° 52, „Chaisiri Reefer 2” case (Panama vs. Yemen). Case removed from Tribunal’s List.

zaaresztowany przez jemeńską straż przybrzeżną 3 lutego 2001 roku pod zarzutem naruszenia ustawy o rybołówstwie w momencie opuszczania portu Mukalla. Statek został zawrócony, a jego ładunek – 76.574 ton zamrożonych ryb – został rozładowany. Notą słowną z 12 lipca 2001 roku ambasada Jemenu w Niemczech, w imieniu swego rządu, poinformowała, że statek „Chaisiri Reefer 2”, jego ładunek i załoga zostały zwolnione i mogą wypłynąć z portu Mukalla. Rząd jemeński gwarantuje, że ten sam ładunek, który wcześniej wyładowano ze statku, zostanie na nowo załadowany i na tej podstawie zostanie wycofana skarga przez powoda. Ze swej strony Panama, w liście przesłanym do sekretarza Trybunału tego samego dnia, potwierdziła, iż zgodnie z artykułem 105 Regulaminu Trybunału, strony zgodziły się przerwać postępowanie w wyniku załatwienia sporu, dotyczącego aresztu „Chaisiri Reefer 2”. W konsekwencji prezes Trybunału wydał decyzję 13 lipca 2001 roku, odnotowującą przerwanie postępowania zgodnie z artykułem 105 Regulaminu Trybunału i nakazującą usunięcie sprawy z listy spraw znajdujących się przed Trybunałem.

Ostatnia z rozpatrywanych, jak dotąd, spraw związana jest ze sporem między Irlandią a Wielką Brytanią dotyczącym fabryki MOX w Sellafield, Cumbria. Irlandia zwróciła się 9 listopada 2001 roku do Trybunału o zarządzenie środków tymczasowych do czasu ustanowienia trybunału arbitrażowego, zgodnie z aneksem VII Konwencji o prawie morza. Spór dotyczy fabryki MOX, międzynarodowego przewozu materiałów radioaktywnych i ochrony środowiska morskiego Morza Irlandzkiego. Jest on wynikiem upoważnienia Wielkiej Brytanii do otwarcia fabryki MOX. Fabryka ma przerabiać zużyte paliwo nuklearne, zawierające mieszanki tlenu plutonu i tlenu uranu, w nowe paliwo znane jako mieszany tlenek paliwowy, czyli MOX. Zdaniem rządu irlandzkiego, produkcja ta będzie prowadzić do zanieczyszczenia Morza Irlandzkiego i stworzy potencjalne ryzyko związane z przewozem materiałów radioaktywnych do i z fabryki.

Notyfikacją z 25 października 2001 roku zaadresowaną do Wielkiej Brytanii, Irlandia zażądała przekazania sprawy trybunałowi arbitrażowemu, a do czasu jego ustanowienia zwróciła się do Trybunału o zarządzenie środków tymczasowych, tj. zawieszenia upoważnienia brytyjskiego dla fabryki MOX; zapewnienia przez Wielką Brytanię, że materiały radioaktywne nie będą przewożone; że żadne działania, które mogłyby pogłębić, rozszerzyć czy utrudnić rozwiązanie sporu przekazanego do trybunału arbitrażowego nie zostanie podjęte⁴². Ze swej strony Wielka Brytania zwróciła się do Trybunału o odrzucenie żądania Irlandii zarządzenia środków tymczasowych i obciążenie jej kosztami postępowania.

Decyzją z 3 grudnia 2001 roku Trybunał odnotował zapewnienie Wielkiej Brytanii, że nie będzie żadnego dodatkowego transportu materiałów radioaktywnych do lata 2002 roku. Stwierdził również, że zgodnie z paragrafem 5 artykułu 290 Konwencji może on zarządzić środki tymczasowe, jeśli uzna, iż sytuacja tego wymaga. Biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, krótki okres do ustanowienia trybunału arbitrażowego, co winno nastąpić zgodnie z Konwencją już w lutym 2002 roku,

⁴² International Tribunal for the Law of the Sea, Press Release, n° 59, The MOX plant case (Ireland vs. United Kingdom) Request for provisional measures submitted by Ireland.

zdecydował, że sytuacja nie wymaga zarządzenia środków tymczasowych, postulowanych przez Irlandię. Trybunał uznał, że obowiązek współpracy jest fundamentalną zasadą dla zapobieżenia zanieczyszczeniu środowiska morskiego zgodnie z częścią XII Konwencji i powszechnym prawem międzynarodowym. Z tych powodów zarządził on do czasu ustanowienia trybunału arbitrażowego następujące środki tymczasowe – Irlandia i Wielka Brytania będą współpracować i podejmą konsultacje mające na celu: a) wymianę informacji co do możliwych dla Morza Irlandzkiego konsekwencji zezwolenia na działalność fabryki MOX; b) monitorowanie ryzyka i skutków działalności fabryki MOX dla Morza Irlandzkiego; c) podjęcie środków dla zapobieżenia zanieczyszczeniu środowiska morskiego, jakie może powstać w wyniku działalności fabryki MOX. Dalej Trybunał zdecydował, że zgodnie z artykułem 95 Regulaminu, Irlandia i Wielka Brytania przedstawią wstępny raport co do wykonania zarządzonych środków tymczasowych, nie później niż 17 grudnia 2001 roku. Upoważnił też prezesa Trybunału do żądania takich dalszych raportów i informacji, jakie może on uznać za właściwe po tej dacie. Na marginesie można odnotować, że jeden z sędziów Trybunału, M. Mensah, został mianowany przez strony prezesem trybunału arbitrażowego ustanowionego zgodnie z aneksem VII do Konwencji.

* * *

W ciągu kilku lat, jakie minęły od jego utworzenia, Trybunał wydał decyzje i orzeczenia w omówionych wcześniej dziesięciu sprawach. Choć głównie zajmował się niezwłocznym zwalnianiem statków i załogi oraz środkami tymczasowymi, podejmował także sprawy dotyczące rejestracji statków i ich bandery, statusu wyłącznej strefy ekonomicznej, prawa pościgu, użycia siły i odszkodowań oraz ochrony żywych zasobów morza. Stronami przed nim były państwa, choć w jednym wypadku stała się nią także organizacja międzynarodowa. Zawarcie w 2001 i 2002 roku przez Organizację Dna Morskiego siedmiu pierwszych kontraktów z wcześniej zarejestrowanymi pionierskimi inwestorami, stwarza, w wypadku ewentualnych dotyczących ich sporów, możliwości odwoływania się do Izby Sporów Dna Morskiego Trybunału Prawa Morza.

Spełnione zostały wszystkie warunki niezbędne do zapewnienia efektywnej działalności Trybunału. Uregulowano kwestie organizacyjne i finansowe. Trybunał przyjął Regulamin i określił swą procedurę. Ustanowił przewidziane Statutem izby i komisje. W celu udzielenia wsparcia finansowego państwom wnoszącym sprawy, utworzony został przez Sekretarza Generalnego ONZ, zgodnie z rezolucją 55/7 Zgromadzenia Ogólnego, Fundusz pochodzący z dobrowolnych wkładów.

Choć Trybunał jest autonomicznym organem sądowym, stanowi również część rodziny Narodów Zjednoczonych. W 1996 roku Zgromadzenie Ogólne przyznało mu status obserwatora, natomiast w 1997 roku zostało zawarte porozumienie o współpracy i stosunkach pomiędzy ONZ a Międzynarodowym Trybunałem Prawa Morza. W 2001 roku weszło w życie, otwarte do podpisu w siedzibie ONZ w Nowym Jorku, porozumienie o przywilejach i immunitetach Międzynarodowego

Trybunału Prawa Morza. Zgodnie z wcześniejszą, bo złożoną jeszcze w 1986 roku obietnicą, rząd Republiki Federalnej Niemiec, zbudował przy finansowym wsparciu miasta Hamburga, siedzibę Trybunału, która została uroczystie otwarta 3 lipca 2000 roku. Przemawiając na tej uroczystości Sekretarz Generalny Kofi Annan określił Trybunał jako „kamień węgielny” Konwencji i podkreślił, iż jest on centralnym forum – dostępnym dla państw, dla pewnych organizacji międzynarodowych, a nawet korporacji – do rozwiązywania sporów dotyczących tego, jak Konwencja powinna być interpretowana i stosowana. Trybunał, jego zdaniem, zdobył sobie wśród prawników międzynarodowych opinię nowoczesnego sądu, który może działać szybko. Podobna ocena znalazła się w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego z 28 listopada 2001 roku. Stwierdziła ona, iż Trybunał „odgrywa ważną i autorytatywną rolę w interpretowaniu i stosowaniu Konwencji”.

THE INTERNATIONAL TRIBUNAL FOR THE LAW OF THE SEA (Summary)

The 1982 UN Convention on the law of the sea came into force on 16 November 1994. International Tribunal for the Law of the Sea established on the basis of this convention. The Tribunal's official languages are English and French. On 18 October 1996, the Tribunal began its activities in Hamburg. The Tribunal is made up of 21 independent judges elected for 9 years. While performing their duties, Tribunal members enjoy diplomatic immunity. The judges choose from their own number a president, Vice-president and Secretary for a term of 5 years. Beginning from the first judgement issued on 4 December 1997 relating to the "Saiga", the Tribunal of the Law of the Sea has considered to date ten cases, most of which concerned the immediate freeing of ships and temporary funds.